

■ ŘEMESLA
■ TRADICE
■ TECHNKA

Umělecké kovářství

■ Pavel Révay
■ Šimon Vondruška

 GRADA®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Umělecké kovářství

2. přepracované vydání

Pavel Révay, Šimon Vondruška

Autoři s vděčností vzpomínají na zesnulého Karla Goňu, mistra uměleckého řemesla, který je autorem perokreseb.

Autoři děkují za úpravy textu a fotografií Ireně, Elišce a Prokopovi Vondruškovým.

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 4152. publikaci

Odpovědná redaktorka Ing. Jana Minářová
Sazba Jan Šístek
Texty Ing. Šimon Vondruška, Pavel Révay
Perokresby Karel Goňa
Fotografie na obálce Ludmila Hofmanová
Fotografie v knize archív autorů
Počet stran 216
Druhé přepracované vydání, Praha 2010
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2010
Cover Design © Grada Publishing, a.s., 2010

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-3273-2

Obsah

Slovo úvodem	9
Umělecká řemesla kolem nás	13
Proměny kovářství v průběhu staletí	19
Schopnosti zpracovávat materiály	22
Přínos kovů hmotné kultuře	24
Počátky zpracování kovů a vznik kovářství	25
Kovářství starověku a raného středověku	27
Kovářství doby halštatské	27
Kovářství doby laténské	27
Kovářství doby římské	29
Kovářství slovanské	29
Kovářství ve slohových proměnách od středověku do počátku 20. století	31
Románský sloh	31
Gotika	33
Renesance	36
Baroko	41
Rokoko	43
Klasicismus	45
Romantismus	46
Secese	47

Současná uměleckokovářská tvorba	51
Úvod	53
Umělecké kovářství v architektuře	58
Vybavení interieru	82
Kované plastiky	90
Šperky	102
Ukázky restaurátorské práce	104
Volné ruční kování	111
Tváření kovů	114
Vnitřní stavba kovů	114
Technologické vlastnosti kovů	115
Technologie kování	119
Používané materiály	119
Zařízení kovárny	120
Pracovní postupy kování	130
Povrchové úpravy	161
Koroze kovů	164
Očištění povrchu	165
Chemická oxidace a zbarvení ocelí	166
Pokovování	167
Leptání	168
Nielování	169

Taušírování	170
Konzervování uměleckých výrobků	171
Obory příbuzné a související	173
Umělecké zámečnictví	176
Pasířství	178
Kovotlačitelství	182
Kovolijectví	184
Odlévání kovů	184
Cizelování	187
Mečířství	189
Historie japonského meče	189
Technologie a výroba japonského meče	190
Výklad vybraných pojmů	195
Seznam autorů zveřejněných prací	201
Použitá a doporučená literatura	207

Slovo úvodem

Vážení čtenáři,

otevíváte upravené a v několika částech též rozšířené vydání publikace o uměleckém kovářství. Spoluautorem původního vydání publikace z roku 2005 byl osvědčený autor učebnic, umělecký řemeslník, učitel a odborník v oblasti uměleckořemeslného vzdělávání Karel Goňa. Pan Goňa, který byl i naším učitelem a později kolegou na škole a v Kovářském společenstvu, jehož byl čestným členem, však v roce prvního vydání publikace zemřel. Proto jsme na přípravě tohoto druhého vydání již pracovali bez jeho účasti.

Původní záměr publikace, podat ucelený přehled o stavu uměleckého kovářství u nás, jsme i v tomto vydání zachovali. **Za vlastní jádro i přínos publikace považujeme kapitolu o současné uměleckořemeslné tvorbě. Ta je nově zpracována na základě obnoveného souboru ukázkových prací.** Těto kapitole logicky předchází výklad o historickém vývoji kovářství a o slohových proměnných, které ovlivnily kovářskou tvorbu od nejstarších dob po dnešek. Na ústřední téma pak navazuje přehled pracovních postupů, užívaných technik a technologického vybavení kovářských pracovišť. Následuje pojednání o oborech příbuzných a s kovářstvím souvisejících, které jsme rozšířili o historii a popis technologicky zajímavé výroby japonských mečů. Celý text v závěru doplňuje výklad vybraných pojmů a přehled autorů, jejichž práce jsou v publikaci uvedené.

V ukázkách prací jsme tentokrát dali větší prostor užité řemeslné tvorbě v poměru k tvorbě volné a podali tak pravdě bližší obraz toho, co dnešní umělecký kovář v souvislosti s požadavky trhu v této oblasti podnikání zhotovuje.

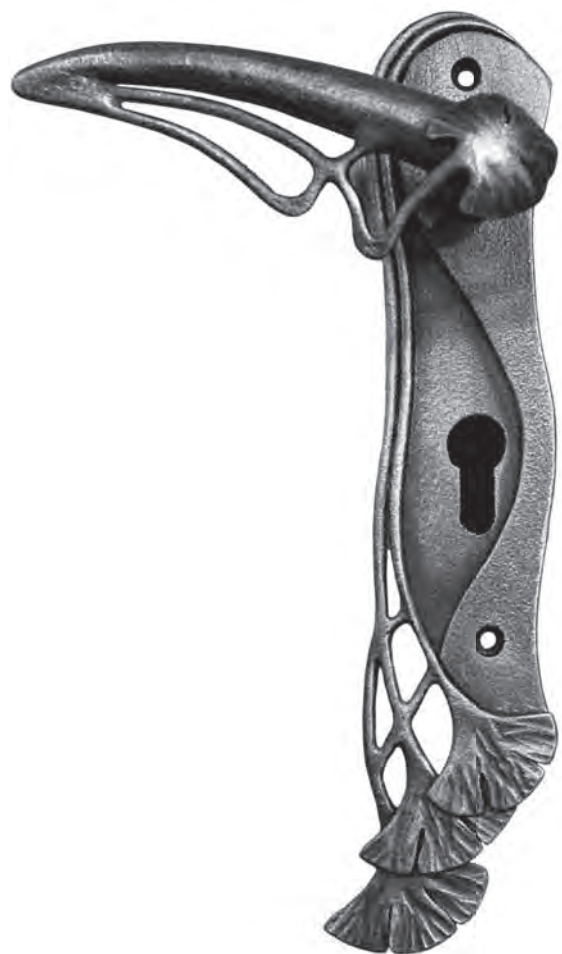
Publikace tedy obsahuje charakteristické pracovní postupy a ukázkově, prostřednictvím nám dostupných prací z posledních několika let, výsledky této řemeslné práce. Nebylo v našich silách a ani s ohledem na pojetí publikace možné zachytit současnou tvorbu uměleckých kovářů v širším rozsahu. Jsou-li však jednotlivá díla, technologie a postupy jejich zhotovování viditelným obsahem publikace, skutečnými a jedinými „hrdiny“ této publikace jsou generace řemeslníků a odborníků, kteří se na budování oboru a jeho produkci v minulosti podíleli a ti, kteří jeho současnou podobu svou činností právě vytvářejí.

Kované železo, stejně jako každý předmět zhotovený z kovu, časem a vlivem účinků prostředí stárne, ztrácí svou užitnou hodnotu i svůj někdejší vzhled a bez dalšího zásahu postupně zaniká. Přesto nás kovové památky z minulosti, včetně těch kovaných v podobě mříží, bran, zábradlí či plotů různých církevních i světských staveb, obklopují téměř na každém kroku. To, že je životnost těchto památek prodlužována a obnovována, souvisí také s prací uměleckých kovořemeslníků, ovšem pouze těch, kteří se na konzervaci a restaurování památek specializují. I když je tato oblast bezpochyby společensky velmi významná a záslužná, jsou konzervace, restaurování a památková péče v publikaci zmiňovány jen pro doplnění celkového pohledu na obor. Jsme přesvědčeni, že si tato oblast zaslouží své samostatné knižní zpracování.

Publikace je určena široké veřejnosti. Může však být užitečná nejen žákům a studentům, kteří se na výkon v oboru připravují, učitelům, praktikujícím amatérům či řemeslníkům příbuzných oborů, kteří svou činností pokrývají i kovářství a informace i inspiraci potřebují, ale též profesionálům, činným řemeslníkům v oboru, historikům, muzejníkům a dalším odborníkům, kdy jejich erudice a profesionalita vyžaduje i jistý přehled v náročném a široce zabírajícím oboru.

Proto budeme rádi, když Vás na následujících stránkách přesvědčíme, že je v oblasti uměleckého kovářství o čem psát a především co ukázat, že stojí za to si o současném uměleckém kovářství něco přečíst, nebo alespoň prohlédnout.

Autoři

Umělecká řemesla kolem nás

Jedním z cílů této práce o uměleckém kovářství je vyvolání či zvýšení zájmu o řemeslnou tvorbu obecně. Proto naše pojednání začneme pohledem do interiéru jedné z nespočetného množství možných ukázek staveb, které dokládají uplatnění řemeslné práce při formování kulturního prostředí.

Tentokrát upřeme pozornost na řešení a vnitřní vybavení pražského raně barokního kostela sv. Ignáce z Loyoly.

Kostel, který byl budován v letech 1665–1678 jako součást rozsáhlého komplexu jezuitské koleje s noviciátem, najdeme na rohu Karlova náměstí a Ječné ulice na Novém Městě. Autorem projektu kostela a současně provádějícím stavitelem byl Carlo Lurago¹, později, po jeho odchodu do Pasova v roce 1668, novoměstský stavitel Martin Reiner². Typem se kostel řadí k jednolodním stavbám s bočními kaplemi, slohově završuje raně barokní tvorbu v Čechách. Autory malířské a sochařské výzdoby byli například Jan Jiří Heinsch, Richard Jiří Práchnér nebo Ignác František Platzer, významní představitelé barokního umění v Čechách.

Po architektonické stránce je kostel až na několik málo dodatků zachován v původním stavu. Vnitřní výzdoba se však v průběhu let měnila, převážná část dnešního vybavení pochází z druhé poloviny 18. století.

Při náhledu do lodi kostela, jejíž prostor a uspořádání je podřízeno představě a ideji autora návrhu a zároveň realizátora stavby, upoutá naši smyslovou pozornost množství výtvarně a dekoračně pojatých prvků, které celkový vzhled materiálně vyjadřují. **Tyto prvky jsou dílem řady řemeslníků různých profesí a významnou měrou se podílejí na celkovém vyznění a účinku** v tomto případě kultovního, náboženského, historického i kulturního prostředí. Přitom práci některých z nich za dekorativní a výzdobnou maskou stavby spíše jen tušíme, například zedníků, malířů–natěračů, tesařů, sklenářů anebo klempířů. Naopak, práce řady jiných – kameníků, štukatérů, truhlářů, pozlacovačů, sklářů anebo zámečnicků, kovářů, pasířů, kovolitců a cizelérů – je očividná. Ukázky **práce kameníků** nalezneme při zhotovování oltářů, sloupů, podstavců, schodišť, podlah a portálů dveří a oken, **štukatérů** ve štukové výzdobě, při formování a úpravě zděných sloupů a zábradlí balkónů či portálů oken a dveří, **práce truhlářů a řezbářů** především ve zhotovení rámců oken, dveří a obrazů, lavic, zpovědnic, **práci sklářů** objevíme ve výplních oken a stínítkách osvětlovacích těles. **Práci pozlacovačů** nepřehlédneme v úpravách povrchů a výzdobě jak štukovaných, tak ze dřeva a kovů zhotovených prvků. Také **práce řady textilních oborů** je přítomna. **Práce uměleckých kovářů a zámečnicků** se uplatnila při zhotovování schodišťových a balkónových zábradlí, branek a mříží a některých symbolických předmětů a insignií soch světců, **práce zlatníků a pasířů** na vybavení oltářů (poháry, monstrance, dvířka a mříže kultovních prostor, svícny),

¹ *1615, † 1684, italský barokní architekt, zeť a následovník Kiliána Ignáce Dienzehofera, v Praze začal pracovat před rokem 1640, byl jedním z předních představitelů raně barokní architektury v Čechách.

² *asi 1627, † 1680, český stavitel, dědeček významného českého barokního malíře Václava Vavřínce Reinerja proslulého především jako malíře fresek.

lampách a dalšího chrámového vybavení, **práce kovoliticů a cizelérů** pak na příslušenství oltářů a při výrobě zvonů³.

Rozsáhlou činnost při budování kostela zajišťovala dobře organizovaná družina řemeslníků stavební hutě Carola Luraga, která patřila k největším své doby u nás.

■ *Lod' kostela sv. Ignáce z Loyoly v Praze*

■ *Zábradlí ke kazatelně, raně barokní*

³ Zvony „Ignác“ z roku 1687, „František Xaverský“ z roku 1689 (přelitý roku 1872) a „Václav, František Borgis“ také z roku 1689 ulil Jan Pricquey z Mladé Boleslavi.

■ Věčné světlo, pasířská práce

■ Postranice chrámové lavice, řezbářská práce

■ Bohatá štuková výzdoba boční kaple

■ Ukázka spolupráce štukatéra, řezbáře a pozlacovače

Proměny kovářství
v průběhu staletí